

บุหรี่เถื่อน: ข้อเสนอมาตรการเชิงนโยบายการแก้ไขลักลอบ
นำเข้าทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

**Illegal Cigarettes: Proposals for Policy Measures to Solve Smuggling
Imported by Thai-Cambodian Border in the Eastern Provinces**

นักรบ เถียรอำ¹ / จุตินันท์ ขวัญเนตร² / อังศุมาริน สุขชัยรัตนโชค³

Nak-rob Dhian-am / Jutinan Kwunnate / Aungsumarin Suchairatanachoke

¹⁻² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University

³ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Communication Arts, Rambhai Barni Rajabhat University

Received: July 7, 2023

Revised: August 19, 2023

Accepted: August 24, 2023

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2023.24>

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาและมาตรการแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชาในเขตจังหวัดภาคตะวันออก ใช้วิธีการวิจัยเชิงบูรณาการ (Integrated Research) คือ วิจัยเชิงปริมาณ คือ การใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน โดยแบ่งเป็น 3 ชุมชนชายแดน คือ ตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 285 คน ชุมชนตำบลเทพนิมิต จังหวัดจันทบุรี จำนวน 59 คน และชุมชนตำบลหาดเล็ก จังหวัดตราด จำนวน 51 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เจาะลึกและการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย 2) รูปแบบการลักลอบค้าบุหรี่เถื่อน คือ กองทัพมด ร้านค้าปลอดภาษี ร้านค้ารายย่อยบริเวณชายแดน การขนส่งทาง

บด้วยรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่ข้ามแดน และการขนส่งทางทะเลด้วยเรือประมง 3) เจื่อนใจ การลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน คือ โครงสร้างภาษีสรรพสามิตบุหรี่ในประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในกัมพูชา ช่องทางตามแนวชายแดน การรับรู้ และความเชื่อของประชาชนที่มีต่อบุหรี่เถื่อน ผลตอบแทนจากการค้าบุหรี่เถื่อนมีมูลค่าสูง การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ และการขยายตัวความต้องการบุหรี่ราคาถูก และ 4) ข้อเสนอมาตรการเชิงนโยบายการแก้ไขลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน คือ บทบาทของสถานศึกษา ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายชุมชนและความร่วมมือระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนการสร้างมาตรการและกลไกทางการเมืองสังคมภายในและกฎหมาย

คำสำคัญ: พื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก, บุหรี่เถื่อน, การลักลอบ

Abstract

The purpose of this research was to study the problem situation and measures to solve the smuggling of illegal cigarettes at the Thai-Cambodian border in the eastern provinces. The integrated research method was as follows: a quantitative research method was questionnaires from the sample groups of 395 people, divided into 3 border communities, Rong Kluea market, Sa Kaeo Province of 285 people, Thap Nimit Subdistrict, Chanthaburi Province of 59 people and Hat Lek Subdistrict, Trat Province of 51 people and analyzed with descriptive statistics and a qualitative research method was in-depth interviews and data triangulation. The results of the research were found that 1) problem situations and solutions to smuggling illegal cigarettes had agree level of overall, 2) the forms of smuggling illegal cigarettes were as follows: an army of ants, duty-free shops, border retail shops, cross-border land

transportation by of large carts and maritime transportation by fishing boats, 3) conditions for smuggling illegal cigarettes were as follows: excise tax structure in Thailand, economic and political changes in Cambodia, border channels, public perception and beliefs towards illegal cigarettes, benefits from the high-value illegal cigarette trade, law enforcement by government officials, and the growing demand for cheap cigarettes, and 4) proposals for policy measures to solve smuggling illegal cigarette were as follows: the roles of educational institutions, community leaders and local administration organizations, community and international cooperation networks, knowledge exchange between communities, participatory processes from the local people, religious, and the creation of political, social, tax, and legal measures and mechanisms.

Keywords: eastern border area, illegal cigarettes, smuggling

บทนำ

การลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน (หนีภาษี) เป็นปัญหาที่พบในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนดังกล่าว ในปี ค.ศ.1995 (พ.ศ.2538) การลักลอบนำเข้าบุหรี่ ประมาณ 4 แสนล้านมวน ซึ่งเท่ากับประมาณ 1 ใน 3 ของบุหรี่ย่านนำเข้าถูกกฎหมายทั้งหมดทั่วโลก (Torsanguan, 2013) การลักลอบข้างต้น นอกจากจะทำให้รัฐต่าง ๆ สูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีอย่างมหาศาลแล้ว บุหรี่เถื่อนยังทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการบริหารจัดการประเทศมากมาย เช่น เมื่อบุหรี่เถื่อนสามารถนำเข้าภายในประเทศได้ ก็จะมีราคาค่อนข้างถูกลงมาก อาจมีผลต่อกำลังซื้อของคนในประเทศ หากในแต่ละประเทศนั้น ๆ กำหนดนโยบายเพิ่มภาษีบุหรี่ เพื่อให้คนที่มีกำลังซื้อน้อยเลิกสูบบุหรี่ หรือสูบบุหรี่น้อยลง และป้องกันนักสูบหน้าใหม่ แต่หากมีบุหรี่เถื่อนเป็นทางเลือกในการสูบ นักสูบเหล่านั้น ก็อาจหันมาสูบบุหรี่เถื่อนเพิ่มมากขึ้น

(Thailand Tobacco Monopoly, 2017) จะเห็นได้ว่า นอกจากบุหรี่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูบและผู้รับควันบุหรี่แล้ว รัฐยังสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีบุหรี่เหล่านั้นอย่างมหาศาล เป็นต้น

ขณะที่ปัจจุบันเป็นที่รู้กันว่าที่มาของบุหรี่เดือนนั้น เป็นขบวนการที่บริษัทบุหรี่รู้เห็นและเป็นขบวนการที่มีอาชีพดูแลอยู่ บุหรี่เดือนมีประโยชน์อย่างมหาศาลต่ออุตสาหกรรมบุหรี่ เพราะอย่างไรก็ตาม บุหรี่ก็ยังคงขายออกสู่ตลาดนารายได้เข้าสู่ผู้ผลิตแต่รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ ต่างหากที่จะสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษี บุหรี่เดือนจะมีราคาถูก ซึ่งทำให้เด็กสามารถซื้อบุหรี่ได้ บุหรี่เดือนไม่ต้องเสียภาษีใด ๆ หรือไม่มีข้อจำกัดในการส่งออก และบริษัทบุหรี่ใช้ข้ออ้างเรื่องบุหรี่เดือนมากดันรัฐบาลไม่ให้ขึ้นภาษีบุหรี่ สำหรับประเทศไทยในช่วงที่ยังไม่เปิดตลาดบุหรี่ให้แก่บุหรี่ต่างประเทศ การกระจายบุหรี่เดือนจะเป็นไปเพื่อให้ลูกค้ารู้จักและนำไปสู่การเปิดตลาดบุหรี่ในอนาคตต่อไป แต่สำหรับประเทศที่เปิดตลาดแล้ว บุหรี่เดือนจะมีราคาถูกกว่าบุหรี่ที่เสียภาษี ซึ่งจะเพิ่มข้ออ้างของบริษัทบุหรี่เพื่อมิให้ขึ้นภาษีอีก เพราะจะทำให้มีบุหรี่เดือนมากขึ้น (Ritthipakdi, 2007)

ภายใต้การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน จังหวัดในเขตชายแดนภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด ถือเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นจังหวัดประตูสู่อาเซียนที่มีการเคลื่อนย้ายไปมาของสินค้าต่าง ๆ รวมถึงการลักลอบนำบุหรี่เดือนเข้าทางบริเวณชายแดนด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย มีทั้งภูเขาและทะเล ซึ่งโครงการวิจัยนี้ได้กำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ คือ จ.สระแก้ว มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง ได้แก่ ด่านถาวรบ้านคลองลึก อ.อรัญประเทศ เป็นเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา บ้านปอยเปต อ.โอโธรว จ.บันเตียเมียนเจย จ.จันทบุรี มีจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง ได้แก่ ด่านถาวรบ้านแหลม อ.โป่งน้ำร้อน เป็นเขตติดต่อกับบ้านกร้อมเรียง อ.กร้อมเรียง จ.พระตะบอง และด่านถาวรบ้านผักกาด อ.โป่งน้ำร้อน เป็นเขตติดต่อกับบ้านคลองจระก้อม กรุงไพลิน นอกจากนี้ จ.จันทบุรีมีจุดผ่อนปรน 3 แห่ง ได้แก่ จุดผ่อนปรนบ้านซันตารี อ.สอยดาว เป็นเขตติดต่อ

กับบ้านโอดำควน อ.พนมปรัก จ.พระตะบอง จุดผ่อนปรนบ้านบึงชนงล่าง อ.โป่งน้ำร้อน เป็นเขตติดต่อกับบ้านสวายเลง อ.กร็อมเรียง จ.พระตะบอง และจุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม อ.สอยดาว เป็นเขตติดต่อกับบ้านโอดำ อ.พนมปรัก จ.พระตะบอง และ จ.ตราด มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง ได้แก่ ด่านถาวรบ้านหาดเล็ก อ.คลองใหญ่ เป็นเขตติดต่อกับจามเยียม อ.มณฑลสีมา จ.เกาะกง และมีจุดผ่อนปรน 2 แห่ง ได้แก่ จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน ต.บ่อพลอย อ.บ่อไร่ เป็นเขตติดต่อกับบ้านศาลเจ้า อ.สัมลุด จ.พระตะบอง และจุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ต.นันทรี อ.บ่อไร่ เป็นเขตติดต่อกับบ้านฉะระกา อ.ตำรุค จ.พระตะบอง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Prutipinyo (2013) เรื่อง การติดตามผลการค้าเสรีในเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจ หรือ ปัจจัยที่ไปหนุนเสริมให้เกิดการค้าเสรีหรือเงื่อนไขภาษีชายแดน คือ ขนาดของระบบเศรษฐกิจ การได้รับผลตอบแทนสูง กระบวนการผลิตเสรี (กรณีบุรีพลอมค่อนข้างง่าย) มีเทคโนโลยีในการผลิตที่ไม่ซับซ้อน และยังสามารถเคลื่อนย้ายเครื่องมือในการผลิตจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้โดยสะดวก รวมทั้งต้นทุนในการผลิตที่ไม่สูงเกินไป กระบวนการกระจายสินค้ากระทำได้ง่ายและกว้างขวาง เพราะมีเครือข่ายร้านค้าปลีกจำนวนมาก และการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ

ขณะทำงานวิจัยของ Chunta (2015) เรื่อง การลักลอบค้าเสรีหรือเงื่อนไขชายแดน ภาคเหนือไทย-ลาว-พม่า: สถานการณ์และแนวทางการสร้างกลไกความร่วมมือในการควบคุมระหว่างไทยและเพื่อนบ้าน ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์การค้าเสรีหรือเงื่อนไขชายแดนทางภาคเหนือ ๑ มีการลักลอบเสรีหรือเงื่อนไข 3 ลักษณะ คือ บุรีพลอมยี่ห้อต่างประเทศ บุรีพลอมยี่ห้อต่างประเทศที่ไม่เสียภาษี และบุรีพลอมของไทย รูปแบบการค้าเสรีหรือเงื่อนไขมี 2 รูปแบบ คือ การลักลอบค้าเสรีหรือเงื่อนไขขนาดเล็ก และการลักลอบขนาดใหญ่เป็นขบวนการในระดับอนุภูมิภาค และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลักลอบค้าเสรีหรือเงื่อนไข กล่าวคือ โครงสร้างภาษีเสรีในประเทศ การเปิดตลาดการค้าเสรี การขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ

การเมืองในภูมิภาคจากเศรษฐกิจระบบปิดมาเป็นระบบเปิด ปัญหาความไม่สงบและเป็นเอกภาพของรัฐในพม่ากับชนกลุ่มน้อย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ตามแนวชายแดน การยอมรับของประชาชนต่ออนุหรีในพื้นที่ชายแดน ผลตอบแทนการลักลอบค้าอนุหรีเถื่อนมีมูลค่าสูง กระบวนการผลิตอนุหรีเถื่อนค่อนข้างทำได้ง่ายและกระจายสินค้าได้อย่างกว้างขวาง และการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายไม่เข้มงวดและขาดประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีกับกลุ่มผู้กระทำความผิดอาจเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เนื่องจากได้มีการลักลอบนำเข้ามายูเรื้อย ๆ ดังนั้น เราจะต้องพิจารณาในส่วนของการเริ่มต้นว่า ขบวนการนี้มีแรงจูงใจอย่างไร วิธีการและรูปแบบกระทำความผิดอย่างไร และพฤติกรรมการบริโภคอนุหรีเถื่อนเป็นอย่างไร ตลอดจนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง (นโยบาย) และอื่น ๆ ประกอบกันด้วย เพื่อแสวงหาปัญหาด้านทางในการที่จะสร้างมาตรการหรือกลไกการป้องกันการลักลอบ ซึ่งอาจจะช่วยลดปริมาณการลักลอบลงมาบ้างบางระดับ และที่สำคัญคือประเด็นที่น่าสนใจที่ว่า ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมทุกส่วนของโลกให้กลายเป็นหนึ่งเดียวกันั้น พลวัตรของสถานการณ์ปัญหาการลักลอบนำเข้าเป็นอย่างไร และมีแนวทางการแก้ไข ปัญหาการลักลอบนำเข้าและการบริโภคอนุหรีเถื่อนหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา และมาตรการแก้ไขการลักลอบนำเข้าอนุหรีเถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชาในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงบูรณาการ (Integrated Research) ระหว่างเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เพื่อการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับสถานการณ์

ปัญหา และแนวทางการแก้ไขการลักลอบนุหรีเถื่อนนำเข้าทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก อย่างไรก็ตาม ในส่วนของวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้คำถามเชิงโครงสร้างโดยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มร้านค้าบริเวณชายแดน กลุ่มผู้สูบ/ผู้ซื้อนุหรีเถื่อน และสมาชิกชุมชนชายแดน ในขณะเดียวกันก็จะนำประเด็นคำถามที่ใช้ถามในแบบสอบถามมาถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลทั้งในภาพรวมและข้อมูลเชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บแบบสอบถามอย่างง่าย (Simple Sampling) จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ณ บริเวณพื้นที่ที่ใช้การศึกษา ประกอบไปด้วย 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) ชุมชนชายแดนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว จำนวน 23,029 คน (กลุ่มตัวอย่าง 285 คน) 2) ชุมชนชายแดน ต.เทพนิมิต อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี จำนวน 4,781 คน (กลุ่มตัวอย่าง 59 คน) และ 3) ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด จำนวน 4,101 คน (กลุ่มตัวอย่าง 51 คน)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบ คือ

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มร้านค้าบริเวณชายแดน กลุ่มผู้สูบ/ผู้ซื้อนุหรีเถื่อน และสมาชิกชุมชนชายแดน ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การศึกษาโดยใช้เอกสาร เช่น ข่าวสาร และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured or Guided Interview) คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม คือ ประสานการนำจากคณะผู้วิจัยที่ได้ลงไปสัมผัสบรรยากาศการค้าชายแดนบริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

หลังจากนั้น จะตีความตามการสังเกตการณ์ ผนวกกับข้อมูลจากแบบสอบถามและข้อมูลจากการสัมภาษณ์

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการรับรู้ และแนวทางแก้ไขการลักลอบ และบริโภคบุหรี่เถื่อนนำเข้าทางชายแดน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert ที่แบ่งออกเป็น 4 ระดับ เพราะวิจัยชิ้นนี้เป็นเรื่องที่ยกย่องมีความอ่อนไหวต่อความรู้สึก (Sensitive Topic) เพื่อป้องกันการปกปิดความคิดเห็นที่แท้จริง

3. การตรวจสอบข้อมูล ประกอบด้วย (1) การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างเอกสารการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในภาคสนาม และ (2) การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน เช่น กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มร้านค้าบริเวณชายแดน กลุ่มผู้สูบ/ผู้ซอบูหรี่เถื่อน และสมาชิกชุมชนชายแดน

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาสรุปและวิเคราะห์ เพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลักที่คุณลักษณะต่างออกไปจากผู้ให้ข้อมูลคนก่อนหน้า (Negative Cases) เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่มาตรวจสอบข้อสรุปเดิม จนถึงระดับที่ข้อมูลที่ได้นั้นใหม่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนองานวิจัยที่มีอยู่ได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล 2 รูปแบบ คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์และการตีความจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ เช่น การจำแนกประเภทข้อมูล การวิเคราะห์กระบวนการ เป็นต้น และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ การวิเคราะห์ระดับสถานการณ์ปัญหา และแนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชาในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์วัด ระดับความคิดเห็นแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการวิจัย

1. ระดับสถานการณ์ปัญหา และแนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ตาราง 1

ระดับสถานการณ์ปัญหาการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

พื้นที่	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	การตีความ
ชุมชนชายแดนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว	2.80	0.90	เห็นด้วย
ชุมชนชายแดน ต.เทพนิมิต อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	2.64	0.95	เห็นด้วย
ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด	2.81	0.73	เห็นด้วย

จากตาราง 1 ระดับสถานการณ์ปัญหาการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก กล่าวคือ ชุมชนชายแดนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ชุมชนชายแดน ต.เทพนิมิต อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 2.80$) ($\bar{X} = 2.64$) และ ($\bar{X} = 2.81$) ตามลำดับ ขณะที่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่าประเด็นที่เห็นด้วยมีความสอดคล้องกัน คือ พื้นที่ติดต่อกับชายแดนทำให้ซื้อบุหรี่เถื่อนได้ง่าย การให้บริการส่งบุหรี่เถื่อนที่ผู้ซื้อโดยตรง บุหรี่เถื่อนมิให้เลือกหลากหลายยี่ห้อ การเพิ่มภาษีบุหรี่ในประเทศไม่ได้ทำให้มีการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนที่มากขึ้น บุหรี่เถื่อนหาซื้อได้ง่ายกว่าบุหรี่ถูกกฎหมาย การมีโทษทางกฎหมายน้อยทำให้ไม่เกรงกลัว

ในการซื้อนุหรีเถื่อน การลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนเกิดจากการขนโดยรถยนต์ที่
ให้บริการของบ่อนคาสีโนบริเวณชายแดน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบนุหรีจาก
นุหรีที่ถูกกฎหมายเป็นนุหรีเถื่อน หลังจากการเพิ่มภาษีในประเทศ ประเทศมาเลเซีย
อาเซียนมีผลต่อการลักลอบนุหรีเถื่อนได้ง่ายขึ้น การลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนมีโทษทาง
กฎหมายน้อย การลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้เป็นประจำ การ
ลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนผ่านนักพนันที่อาศัยช้อยกเว้นทางกฎหมายจำนวน 200 มวน
การลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนเกิดจากการขนส่งแบบกองทัมด การลักลอบนำเข้านุหรี
เถื่อนเกิดจากการขนโดยรถยนต์ของผู้มีอิทธิพล และการลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนมิได้
ทำให้ชาติเสียหายเท่ากับยาเสพติดผิดกฎหมายชนิดอื่น ๆ

นอกจากระดับสถานการณ์ปัญหาล้ำต้นแล้ว คณะผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเชิง
คุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการลักลอบค้านุหรีเถื่อน และเงื่อนไขการลักลอบนำเข้านุหรี
เถื่อนตามหัวข้อต่อไปตามลำดับ

2. รูปแบบการลักลอบค้านุหรีเถื่อน

1) กองทัมด เป็นรูปแบบที่พบเห็นได้ในพื้นที่ที่มีแนวชายแดนทางบก
ติดต่อกัน สินค้าที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป
มีทั้งของกินของใช้ ซึ่งประชาชนกัมพูชานิยมใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากประเทศไทย และ
สินค้าหนีภาษีบางประเภท รวมถึงนุหรีเถื่อนที่อาจปะปนพรางตามมากับสินค้าทั่ว ๆ
ไป ซึ่งการเดินทางเข้าออกของกองทัมดมักพบเห็นกันเป็นประจำ

2) ร้านค้าปลอดภาษี มักจะอยู่ในบ่อนคาสีโนบริเวณชายแดน และจะต้อง
เป็นบ่อนคาสีโนขนาดใหญ่ และมีเครือข่ายกับเจ้าหน้าที่รัฐของประเทศกัมพูชาพอสมควร
จึงจะเป็นร้านค้าปลอดภาษีได้ ร้านค้าปลอดภาษีนี้ ตามที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์
จะมีทั้งของแท้และของละเมิดลิขสิทธิ์ปะปนกันไป และมีทั้งของใช้และของกิน ขณะที่
นุหรีต่างประเทศก็จะมียางจำหน่าย แต่ไม่ค่อยมีคนสนใจมากนัก เพราะส่วนใหญ่ มักจะ
หาซื้อมาจากข้างนอกบ่อนคาสีโนมากกว่า เนื่องจากราคาแตกต่างกันมาก

3) ร้านค้ารายย่อยบริเวณชายแดนฝั่งประเทศไทย สามารถพบเห็นการวางจำหน่ายบุหรี่หลากหลายยี่ห้อได้ทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นของละเมิดลิขสิทธิ์หรือของปลอมที่ผลิตในประเทศกัมพูชาเอง หากต้องการซื้อบุหรี่ต่างประเทศที่มีการนำเข้าจริงจะต้องไปอีกสถานที่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครือข่ายกัน อย่างไรก็ตาม หากร้านที่วางขายอยู่ในร้านค้ารายย่อยฝั่งประเทศไทยบริเวณชายแดนให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของลอกเลียนแบบหรือของละเมิดลิขสิทธิ์ (ปลอม) อย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว หากต้องการซื้อบุหรี่ต่างประเทศจริง จะต้องเข้าไปซื้อฝั่งประเทศกัมพูชา และจะต้องให้ผู้รู้พาเข้าไปซื้อ ซึ่งเป็นเครือข่ายกัน และเป็นที่น่าแปลกใจว่าบุหรี่ปลอมที่วางขายในฝั่งประเทศไทยบริเวณชายแดน หาซื้อได้ง่าย ราคาถูกกว่าบุหรี่ที่จำหน่ายภายในประเทศมาก และที่สำคัญมิได้ถูกตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่รัฐมากนัก ซึ่งร้านค้ารายย่อยนี้อาจเชื่อมโยงกับกองทัพมด เพราะบุหรี่ที่วางจำหน่ายจะต้องอาศัยแรงงานรับจ้างขน

4) การขนส่งที่มาพร้อมรถเงินขนาดใหญ่ข้ามแดน การเข้าออกของสินค้าระหว่างกันมีจำนวนมหาศาล ซึ่งบุหรี่เถื่อนอาจปะปนมากับสินค้าเหล่านี้ก็เป็นได้ แต่การลักลอบนำเข้ารูปแบบนี้ อาจมีปริมาณไม่มากนัก เพราะหากถูกตรวจค้นเจอจะมีผลต่อการค้าขายสินค้าถูกกฎหมายของตน และจะต้องถูกจับตาตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

5) การขนส่งทางทะเลด้วยเรือประมงพื้นบ้านและเรือประมงพาณิชย์ การขนส่งรูปแบบนี้ ยังอาจหาข้อสรุปไม่ได้ เพราะความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันพอสมควร กลุ่มหนึ่งมีความเห็นด้วยว่าบุหรี่เถื่อนน่าจะมาทางเรือมากกว่า ทั้งการลักลอบนำเข้าด้วยเรือประมงพื้นบ้านและการลักลอบนำเข้าด้วยเรือประมงพาณิชย์ ซึ่งจะบรรจุใส่ถุงสีดำ เพื่อลบล้างสังเกตและเป็นการพรางการตรวจตราของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย แต่อีกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่เห็นด้วยว่ามีการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางเรือประมงพื้นบ้านและเรือประมงพาณิชย์ เพราะรายได้จากการจับสัตว์น้ำด้วยเรือประมงมีจำนวนมาก และเป็นอาชีพสุจริต ตลอดจนไม่ต้องเสี่ยงกับการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย

3. เงื่อนไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน

1) ปัจจัยโครงสร้างภาษีสรรพสามิตบุหรี่ภายในประเทศ เนื่องจากโครงสร้างภาษีสรรพสามิตบุหรี่ทั้งที่ผลิตภายในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศมีระดับราคาที่สูงมาก ส่งผลทำให้โครงสร้างราคาจำหน่ายบุหรี่สูงขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้น่าสนใจก็คือ หากไม่มีผู้ที่ต้องการบุหรี่ราคาถูก ขบวนการนี้ก็มีอาจจะเกิดขึ้นได้ ตรงกันข้าม ขบวนการนี้ที่ดำรงธุรกิจมีอยู่ได้ก็เพราะมีความต้องการบุหรี่เถื่อนราคาถูกมาก เมื่อมีความต้องการบุหรี่ถูกมาก ขบวนการลักลอบนี้ก็ดำรงอยู่ได้เรื่อยมา ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของตลาดและกลไกราคา

2) ต่อเนื่องจากข้อ 1) หากสามารถลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนมาได้ ขบวนการนี้ ก็จะได้รับคำตอบแทนที่สูง

3) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศกัมพูชา เนื่องจากประเทศกัมพูชาได้ยุติสงครามภายในประเทศ และกลับคืนสู่ความสงบอีกครั้ง ทำให้ประเทศมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเรื่อยมา ประกอบประเทศไทยก็ได้ดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ทำให้ทั้งสองประเทศต่างได้ดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจสอดคล้องกัน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขาย และการพัฒนาระบบคมนาคมระหว่างประเทศ สินค้าและบริการถูกผลิตขึ้น เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค

4) ช่องทางที่สะดวกตามแนวพรมแดนระหว่างไทย – กัมพูชา พื้นที่ของโครงการวิจัยนี้ ทั้งหมดกว่า 421 กิโลเมตร รวมกับพื้นที่ทางทะเล แม้ทั้งสามจังหวัดจะมีด่านถาวร จุดผ่อนปรน และจุดเลี้ยงที่เจ้าหน้าที่รัฐเฝ้าระวังอยู่มาากมาย แต่ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ ความสลับซับซ้อนของที่ราบ ป่า และเชิงเขา และพื้นที่ทะเล ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ตรวจตรา เฝ้าระวัง และการจับกุม

5) การรับรู้ และความเชื่อของประชาชนบริเวณพื้นที่ชายแดนที่มีต่อบุหรี่เถื่อนนั้น เนื่องมาจากประเทศไทยอนุญาตให้มีการผลิต และจำหน่ายบุหรี่ภายในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงเห็นว่า บุหรี่ รวมการสูบบุหรี่จึงเป็นเรื่อง

เล็กน้อย ส่งผลให้นุหรีไม่ว่าจะผลิตที่ใด หรือนำเข้าจากที่ใด ก็เป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นกันได้ทั่วไปทุกวัน โดยมีใช้เรื่องแปลกประหลาดแต่อย่างใด ซึ่งจะแตกต่างจากยาเสพติดให้โทษประเภทอื่น (นอกจากสุรา) ดังนั้น นุหรีเถื่อนในการรับรู้ และความเชื่อของประชาชนบริเวณชายแดน จึงคล้ายกับสินค้าทั่ว ๆ ไป ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างปกติ

6) การบังคับใช้กฎหมายของทั้งเจ้าหน้าที่รัฐไทยและกัมพูชา การบังคับใช้กฎหมายไทยอาจไม่ครอบคลุมทั่วถึง และอาจไม่เข้มงวดเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ภายหลังรัฐไทยได้บัญญัติกฎหมาย โดยได้บัญญัติระวางโทษปรับใหม่ให้มีค่าปรับที่สูงขึ้นตามปริมาณการนำเข้านุหรีเถื่อน ดูเหมือนว่าจะทำให้กลุ่มผู้กระทำความผิดเกรงกลัวโทษปรับของกฎหมายดังกล่าว แต่เหรียญมีสองด้าน เหรียญอีกด้านหนึ่งก็คือกฎหมายเปรียบเสมือนอาวุธของเจ้าหน้าที่รัฐในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ หากเจ้าหน้าที่รัฐมิได้ใช้กฎหมายในทางที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายนั้น ๆ อาวุธนั้นก็จะกลายเป็นเครื่องมือไล่ประชาชนเสียเอง หรือใช้กฎหมายในการหาประโยชน์ส่วนตัวเสียเอง ขณะที่การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐกัมพูชายังมีน้อย ส่งผลให้มีกระบวนการผลิตสินค้าที่ละเมิดลิขสิทธิ์ภายในประเทศ และเนื่องด้วยขนาดของระบบเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชามีขนาดเล็กกว่าประเทศไทยมาก ดังนั้น การผลิตสินค้า โดยเฉพาะนุหรีเถื่อน (ปลอม) จึงมีราคาถูกมาก หากเปรียบเทียบกับราคาจำหน่ายนุหรีภายในประเทศของประเทศไทย ผู้สูบนุหรีคนไทยที่มีกำลังซื้อน้อย หลังรัฐบาลปรับเปลี่ยนสรรพสามิตนุหรี อาจหันไปหาซื้อนุหรีเถื่อนมาสูบมากขึ้น นอกจากรัฐจะสูญเสียการจัดเก็บภาษีแล้ว ผลประกอบการของโรงงานยาสูบที่รัฐไทยเป็นเจ้าของ อาจมีผลกระทบกระเทือนธุรกิจอีกด้วย

7) ขยายตัวของความต้องการนุหรีราคาถูก รูปแบบการลักลอบนำเข้านุหรีเถื่อนแบบนี้ น่าจะเป็นรูปแบบหลักของขบวนการนี้มากที่สุด เพราะความต้องการนุหรีราคาถูกมีสูง

ตาราง 2

ระดับแนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชา
ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	การตีความ
ชุมชนชายแดนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว	2.85	0.82	เห็นด้วย
ชุมชนชายแดน ต.เทพนิมิต อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี	2.99	0.82	เห็นด้วย
ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด	3.20	0.66	เห็นด้วย

จากตาราง 2 ระดับแนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก กล่าวคือ ชุมชนชายแดนตลาดโรงเกลือ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ชุมชนชายแดน ต.เทพนิมิต อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}$ = 2.85) ($\bar{X}$ = 2.99) และ ($\bar{X}$ = 3.20) ตามลำดับ ขณะที่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า ประเด็นที่เห็นด้วย คือ บทบาทของสถานศึกษาในการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน บทบาทของผู้นำชุมชนในการชี้แนะผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน และการใช้ความเชื่อทาง

ศาสนาในการจัดการกับผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพ 1

ภาพ 1

ข้อเสนอมาตรการเชิงนโยบายการแก้ไขลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนในเขตชายแดนภาคตะวันออก

อภิปรายผล

1. เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ในบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและการเพิ่มภาษีสรรพสามิตบุหรี่ จะพบว่า การเพิ่มภาษีสรรพสามิตบุหรี่จะส่งผลทำให้บุหรี่ที่จำหน่ายภายในประเทศปรับราคาขึ้นอีกมาก (คิดตามค่าการผลิต) โดยประมาณ 5 – 20 บาท ซึ่งรัฐบาลคาดหวังว่าการเพิ่มภาษีสรรพสามิตบุหรี่ในครั้งนี้ จะส่งผลทำให้ผู้สูบบุหรี่น้อยลง และป้องกันผู้ที่คิดจะสูบบุหรี่หน้าใหม่ วัตถุประสงค์ก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และบรรลุปเป้าหมายการควบคุมการบริโภคยาสูบให้ลดลง อย่างไรก็ตาม การเพิ่มภาษีสรรพสามิตบุหรี่ จนทำให้บุหรี่ที่จำหน่ายภายในประเทศมีระดับราคาสูงขึ้นนั้น อาจมิได้ส่งผลให้จำนวนผู้สูบบุหรี่

บุหรี่ลดลง มีหน้าซ้ำอาจไปซ้ำเดิมให้แก่ปัญหาเดิมให้มีขนาดใหญ่ กล่าวคือ การที่บุหรี่ภายในประเทศมีราคาสูงขึ้น ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าบุหรี่เถื่อนที่อาศัยพื้นที่บริเวณชายแดนผ่านทางช่องธรรมชาติ หรือใช้วิธีการลักลอบพรางตาการจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย และเหตุผลประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อสินค้าภายในประเทศมีการปรับระดับราคาสูงขึ้น ส่งผลกระทบกระเทือนแก่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ไม่มีความสามารถหรือไม่มีกำลังซื้อสินค้าที่ปรับราคาสูงขึ้นดังกล่าวได้ กลุ่มเหล่านี้ จำเป็นต้องหาทางออกด้วยการพึ่งพาสินค้าราคาถูก ซึ่งสินค้าราคาถูกบางประเภท สามารถหาซื้อได้จากขบวนการลักลอบนำเข้าสินค้าเถื่อนหนีภาษี ดังนั้นเมื่อประชาชนภายในประเทศมีความต้องการ (Demand) สินค้าราคาถูก (หนีภาษี) และขบวนการหรือกลุ่มผู้กระทำความผิด (การลักลอบ) มีแรงจูงใจในผลตอบแทนที่จะได้รับ เมื่อเปรียบเทียบกับการได้รับโทษที่จะได้รับต่ำกว่าซึ่งคุ้มค่าว่ามากหากถูกจับกุม ทำให้ความต้องการในสินค้า และมีกลุ่มผู้ที่สามารถหาสินค้าเพื่อสนองความต้องการนั้นให้ได้ วงจรการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนชายแดนจึงเกิดขึ้นต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Thailand Tobacco Monopoly (2017) เมื่อมีการขึ้นภาษีสรรพสามิตบุหรี่ ส่งผลให้เกิดการลักลอบนำเข้าที่ผิดกฎหมายมากขึ้น ทั้งบุหรี่ปลอม และบุหรี่เถื่อนหนีภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีอัตราภาษีบุหรี่และราคาขายปลีกในประเทศสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก “รัฐจะได้รับรายได้จากธุรกิจยาสูบลดลง แต่ในทางตรงข้ามกลับส่งเสริมให้มีผู้สูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น”

ขณะเดียวกันแทนที่มาตรการกฎหมายดังกล่าว จะเป็นการลดจำนวนผู้สูบบุหรี่หรือป้องกันผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่ กลับกลายจำนวนผู้สูบบุหรี่เท่าเดิม แต่รัฐต้องสูญเสียการเก็บภาษีสรรพสามิตบุหรี่จำนวนมหาศาล อย่างไรก็ตาม แม้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเห็นได้ว่า “การเพิ่มภาษีบุหรี่ในประเทศไม่ได้ทำให้มีการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนที่มากขึ้น” แต่ก็ยังเห็นด้วยกับ “การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่จากบุหรี่ถูกกฎหมายเป็นบุหรี่เถื่อน หลังจากการเพิ่มภาษีในประเทศ” จะเห็นได้ว่า หากราคายาสูบในประเทศปรับเพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็

จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ได้อย่างแน่นอน ส่วนการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนจะเพิ่มขึ้นหรือไม่นั้น กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เห็นด้วยกับประเด็นนี้ เพราะเห็นว่า บุหรี่เถื่อนหาซื้อง่ายจึงไม่จำเป็นต้องซื้อกับผู้ลักลอบโดยตรงก็ได้ ดังนั้น เมื่อความต้องการบุหรี่เถื่อนสูง จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ลักลอบนำบุหรี่เถื่อนเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Chunta (2015) พบว่า ผลตอบแทนการลักลอบค้าบุหรี่เถื่อนมีมูลค่าสูง

2. รูปแบบการลักลอบนำเข้ากองทัพนคร (การลักลอบนำเข้ารายย่อย) และการการขนส่งที่มาพร้อมรถเข็นขนาดใหญ่ข้ามแดน สอดคล้องกับงานวิจัยกับ Chunta (2015) รูปแบบการลักลอบค้าบุหรี่เถื่อนมี 2 รูปแบบ คือ การลักลอบค้าบุหรี่เถื่อนขนาดเล็ก และการลักลอบขนาดใหญ่เป็นขบวนการในระดับอนุภูมิภาค และ Prutipinyo (2013) การลักลอบนำเข้าสุราเถื่อนซึ่งมีรูปแบบคล้ายกับการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนใน 3 รูปแบบ คือ การขนส่งแบบรายใหญ่ตามชายแดน การขนส่งแบบรายย่อย และการขนส่งแบบรายบุคคล

3. ปัจจัยการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน กล่าวคือ โครงสร้างภาษีสรรพสามิตบุหรี่ภายในประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศกัมพูชา ประเทศกัมพูชาได้ยุติสงครามภายใน ช่องทางที่สะดวกตามแนวพรมแดนระหว่างไทย – กัมพูชา ผลตอบแทนการลักลอบค้าบุหรี่เถื่อนมีมูลค่าสูงกว่าที่ขบวนการหรือกลุ่มผู้กระทำความผิดจะได้รับโทษ การบังคับใช้กฎหมายของทั้งเจ้าหน้าที่รัฐไทยและกัมพูชา การบังคับใช้กฎหมายไทยอาจไม่ครอบคลุมทั่วถึง และอาจไม่เข้มงวดเพียงพอ สอดคล้องกับ Chunta (2015) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลักลอบค้าบุหรี่เถื่อน พบว่า ปัจจัยของโครงสร้างภาษีบุหรี่ในประเทศ ปัจจัยการเปิดตลาดการค้าเสรี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคจากเศรษฐกิจระบบปิดมาเป็นระบบเปิด ลักษณะทางภูมิศาสตร์และช่องทางที่สะดวกตามแนวชายแดนของไทย-พม่า-ลาว และการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายไม่เข้มงวดและขาดประสิทธิภาพ และ สอดคล้องกับ Kengganpanich, Benjakul, Kengganpanich and Lattanand (2015) ศึกษา ระบบและโครงสร้างภาษีที่เหมาะสมที่มีผลทั้งต่อราคามันฝรั่ง และการเลิกสูบบุหรี่

4. แนวทางแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนทางชายแดน กล่าวคือ บทบาทของผู้นำชุมชนในการชี้แนะผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ผลกระทบของการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน Chumta (2015) แนวทางการสร้างกลไกความร่วมมือในการควบคุมบุหรี่เถื่อนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ การต่อต้านบุหรี่จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือในลักษณะของพหุภาคีที่ต้องมีภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะมาตรการและกลไกเชิงนโยบาย การแก้ไขการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนชายแดน ดังต่อไปนี้

1. มาตรการและกลไกทางการเมือง และสังคม การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และสร้างมาตรการและกลไกความร่วมมือควบคุมบุหรี่เถื่อนทั้งระหว่างภายในประเทศเอง และอาเซียน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐของทั้งสองประเทศ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนความร่วมมือ และการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจแบบอื่นแทน สร้างความร่วมมือด้วยรั้วมนุษย์ของชุมชนชายแดน สร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และท้องถิ่น (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน) โดยอาจแลกเปลี่ยนหรือมีการตอบแทนผลประโยชน์บางอย่างให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนการสร้างแรงกดดันต่อขบวนการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน และที่สำคัญสร้างมาตรการและกลไกในการแทรกแซง เพื่อให้ขบวนการนี้มีการกระทำที่ยากขึ้น

2. มาตรการและกลไกทางภาษี การเพิ่มภาษีสรรพสามิตภายในประเทศ อาจจะไม่มีการจำกัดและลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ตามเจตนารมณ์ของนโยบาย และกฎหมาย เพราะผู้สูบบุหรี่อาจหาช่องทางอื่นในการซื้อหรือราคาถูกมาสูบ ดังนั้น การกำหนดโครงสร้างภาษีบุหรี่และผลิตภัณฑ์ยาสูบที่มีความใกล้เคียงกันหรือเท่ากันในทุกประเทศของอาเซียน เป็นต้น หมายความว่า โครงสร้างภาษีเกี่ยวกับยาสูบและผลิตภัณฑ์ยาสูบในอาเซียน ควรจะมีโครงสร้างภาษีในรูปแบบเดียวกันและมีอัตราที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อลดช่องว่างความแตกต่างระหว่างภาษียาสูบในแต่ละประเทศ เนื่องจากขนาดระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในอาเซียนมีความแตกต่างกันมาก แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นไปได้ยาก ดังนั้น แต่ละประเทศควรสำรวจขนาดเศรษฐกิจของตนเอง และใช้การคำนวณภาษีสรรพสามิตแบบผสม และจะต้องพิจารณาขนาดเศรษฐกิจภายในประเทศอีกด้วย หากมีการกำหนดโครงสร้างระดับภาษีที่แตกต่างกันมาก มาตรการเพิ่มภาษีอาจเป็นผลร้ายต่อการเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้เข้าประเทศก็เป็นได้ หรืออาจกำหนดราคายุทธภัณฑ์ขึ้นต่ำ เพื่อให้ผู้สูบบุหรี่สามารถเลือกหรือเปรียบเทียบราคายุทธภัณฑ์ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เพื่อลดช่องทางภาษี อันส่งผลให้รัฐสามารถจะจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อภาพรวมระดับประเทศ

3. มาตรการและกลไกทางกฎหมาย

การกำหนดโทษทางอาญา โดยอาจเปลี่ยนจากโทษจำคุกมาเป็นโทษปรับตามปริมาณของกลาง และปรับโดยคำนวณจากรายได้ของกลุ่มผู้กระทำความผิดประกอบกัน เนื่องจากที่ผ่านมา แม้กำหนดโทษจำคุกสูง ขบวนการบางขบวนการ เช่น ขบวนการค้ายาเสพติด ทุกวันนี้ยังพบเห็นว่าการกระทำความผิดและการจับกุมอยู่เรื่อยไป โทษจำคุก จำคุกตลอดชีวิต และโทษประหารชีวิตไม่ได้ทำให้ขบวนการนี้เกรงกลัวต่อโทษแต่อย่างใด และต้องมีโทษปรับสำหรับผู้ซื้ออีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น มาตรการและกลไกจะต้องเชื่อมร้อยกับมาตรการและกลไกทางด้านสังคม และมาตรการและกลไกทางภาษี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนหรือสินค้าหนีภาษีอื่น ๆ บริเวณชายแดนประเทศไทยและเพื่อนบ้าน
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเชิงเศรษฐกิจ และกฎหมายถึงผลดีผลเสียในการดำเนินนโยบายเพิ่มภาษีสรรพสามิตยาสูบ (บุหรี่) เพื่ออุดช่องว่างความแตกต่างในราคา

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง แนวทางแก้ไขการลักลอบ และบริโภค บุหรี่เถื่อนนำเข้าทางชายแดนไทย – กัมพูชาในเขตจังหวัดภาคตะวันออก โครงการนี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) วิชาเขตราชวิถี มหาวิทยาลัยมหิดล ปีงบประมาณแผ่นดิน 2559 จำนวน 400,000 บาท

References

- Chunta, S. (2015). Contraband Cigarettes Smuggling in Northern Border of Thai-Lao-Myanmar: Situation and Guidelines to Create Mechanisms For Cooperation and Control between Thailand and Its Neighbors. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 6(1), 123-180. [in Thai]
- Kengganpanich, M., Benjakul S., Kengganpanich, T., & Lattanand, K. (2015). Impact of Tobacco Tax Increase in 2012 on Tobacco Consumption Behavior among Current Tobacco Users. *Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok*, 31(3), 1-12. [in Thai]
- Prutipinyo, C. (2013). Monitoring the Consequence of Free Trade Agreement in Alcoholic Beverage. Nonthaburi: Center of Alcohol Studies. [in Thai]

- Ritthipakdi, B. (2007). From Tobacco to Cigarettes and Profit on Human Life. In Somkiat Watanasirichaikul (Ed.), *Tobacco Consumption Control for Health Professional Personnel and Students*. (p. 1-16). Bangkok: Thai Health Professional Alliance Against Tobacco. [in Thai]
- Thailand Tobacco Monopoly, Ministry of Finance. (2017). *Report on the impact of enforcement act Excise Tax B.E. 2560 and related laws*. <http://bit.ly/3O159pB> [in Thai]
- Torsanguan, C. (2013). *Review of mechanisms for surveillance and seizure of Illegal cigarettes in the United Kingdom, Hong Kong special administrative region and the European*. <https://bit.ly/3Y3Ovu6> [in Thai]
- Excise Act B.E. 2560 (2017). [in Thai]
- Tobacco Products Control Act B.E. 2560 (2017). [in Thai]

Authors

Assistant Professor Nak-rob Dhian-am (Ph.D. in Public Administration)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Tel. 080-551-2525 E-mail: Nakrob.t@rbru.ac.th

Jutinan Kwannate (Ph.D. in Political Science)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Tel. 064-514-2456 E-mail: Jutinan.k@rbru.ac.th

Aungsumarin Suchairatanachoke

Faculty of Communication Arts

Tel. 095-641-7341 E-mail: Aungsumarin.s@rbru.ac.th

Rambhai Barni Rajabhat University

41 Moo.5, Tambon Tachang, Amphur Muang, Chathaburi, 2200